

Nederlandse Vereniging voor Pathologie Protocol objectiverende herbeoordeling

Handleiding herbeoordelingsprocedure bij een vermeende diagnostische fout

geen foto
beschikbaar

J.M. BROEKMAN

geen foto
beschikbaar

R.W.M. GIARD

Inleiding

Indien een patiënt geconfronteerd wordt met een achteraf onjuist gebleken diagnose van een patholoog, kan dit – o.a. afhankelijk van de aard van de fout en de consequenties voor de patiënt – leiden tot een formele klacht dan wel een civiele- en/of tuchtrechterlijke aansprakelijkheidstelling.

In het aansprakelijkheidsrecht dient er voor het vestigen van de aansprakelijkheid sprake te zijn van een *toerekenbare tekortkoming* van de patholoog. Om een toerekenbare tekortkoming (een verwijtbare 'fout') te kunnen vaststellen, zal dikwijls door de klachtencommissie, de schadeverzekeraar, de patiënt, of de (tucht)rechter om een deskundigenbeoordeling van het gewraakte PA-onderzoek dat tot de vermeende schade heeft geleid, worden gevraagd, waarbij er daarnaast ook een causaal verband tussen de mogelijke fout en de schade moet worden aangetoond.

De wetgever kent bij de beoordeling van verwijtbaar onzorgvuldig handelen/toerekenbaar tekortschieten van een arts de volgende toetsingsnorm: 'De hulpverlener moet bij zijn werkzaamheden de zorg van een goed hulpverlener in acht nemen en handelt daarbij in overeenstemming met de op hem rustende verantwoordelijkheid voortvloeiende uit de voor hulpverleners geldende professionele standaard' (art. 7:453 BW). Bij een tuchtrechterlijke procedure wordt in essentie een zelfde toetsingsnorm gehanteerd.

Vaak wordt een gedachtenexperiment verricht waarbij de vraag wordt gesteld hoe een adequaat functionerende patholoog in die betreffende diagnostische situatie zou hebben gehandeld, gebaseerd op een arrest van de Hoge Raad 'of de arts heeft gehandeld met de zorgvuldigheid welke van een redelijk handelend en redelijk bekwaam arts in dezelfde omstandigheden verwacht mag worden'.¹

Bij een herbeoordeling of revisie vindt diagnostische beoordeling van de microscopische preparaten opnieuw plaats, en de uitkomst daarvan kan met de oorspronkelijke diagnose worden vergeleken. De vraag is echter: zijn beide beoordelingssituaties volledig identiek? Het belangrijkste probleem is dat de tweede beoordelaar meestal weet heeft van het feit dat er een mogelijke fout gemaakt is en ook welke: de achterafbias – die beïnvloedt de herbeoordeling.

Doel

Het doel van de objectiverende herbeoordeling door een deskundige is derhalve het zonder vooringenomenheid vaststellen of er sprake is van een *toerekenbare tekortkoming* door middel van een omschreven herbeoordelingsprocedure die erop gericht is beïnvloeding door kennis van de onjuiste uitkomst bij de oorspronkelijke beoordeling zoveel als mogelijk te elimineren.

Het doel van een dergelijke herbeoordeling is *niet* het achteraf stellen van de 'juiste' diagnose, want de achteraf onjuiste beoordeling is meestal door het verdere ziektebeloop al wel duidelijk geworden en is daardoor dikwijls de aanleiding voor de aansprakelijkheidstelling. Niet de *juiste diagnose* is het onderwerp van

de herbeoordeling, maar onderzocht wordt of meerdere redelijke bekwame pathologen in dezelfde diagnostische situatie tot dezelfde of andere conclusies komen om aan de hand van die uitkomsten te kunnen beoordelen of er van eventuele *verwijtbaarheid* bij het beoordelen van de gewraakte casus sprake zou kunnen zijn.

In de herbeoordelingsprocedure wordt een uitspraak gevraagd en gedaan over het handelen van een patholoog uitsluitend in die betreffende specifieke en unieke situatie.

Toetsing

Gezien de bovenvermelde toetsingsnormen zal een deskundigenonderzoek aan een aantal voorwaarden moeten voldoen:

1. getoetst moet worden aan de beoordeling van een 'redelijk handelend en redelijk bekwaam' vakgenoot, dus *niet* van een 'expert' op het deelgebied van de pathologie van het gewraakte onderzoek (tenzij er een 'expert' aansprakelijk wordt gesteld).
2. getoetst moet worden aan een beoordeling in zoveel mogelijk 'gelijke omstandigheden', derhalve *zonder* kennis achteraf van de aanleiding van de aansprakelijkheidstelling, de aard van de mogelijke foute beoordeling en het verdere ziektebeloop.
3. getoetst moet worden aan de 'geldende professionele standaard' ten tijde van het gewraakte onderzoek, derhalve aan de destijds relevante, toegankelijke vak-

¹ HR 9 november 1990, NJ 1991, 26.

literatuur, protocollen, richtlijnen of gebruikelijke werkwijze.

4. getoetst moet worden of 'de zorg van een goed hulpverlener' (de zorgvuldigheidsnorm) is betracht; derhalve zullen bij de herbeoordeling ook de *werkprocessen* van het betreffende PA-onderzoek – van ontvangst en klinische gegevens tot en met verslaglegging en eventueel bespreking – moeten worden beoordeeld, en indien daar aanleiding toe is de *procesgang* op het betreffende pathologielaaboratorium.

Methode

Op basis van bovenstaande uitgangspunten heeft de Juridische Commissie NVVP (destijds juridische taakgroep) in 1999 voor het eerst een herbeoordelingsprocedure voorgesteld en sindsdien verder ontwikkeld (zie o.a. Rapport Juridische Taakgroep NVVP, sept.1999 en voorts Giard & Broekman NTVG 144(12):566-71, en Giard J Clin Pathol 2010;63:957-61).

Qua systematische aanpak van het onderzoek naar een vermeende beroepsfout van een patholoog worden steeds de volgende vragen gesteld:

1. Wat zijn de relevante feiten van het geval?
2. Binnen welke wetenschappelijke context speelt deze diagnostiek zich af? Met name ook de vraag of er voor deze vorm van diagnostiek wetenschappelijk goed onderbouwde werkprotocollen voorhanden zijn?
3. Binnen welke klinische context werd het PA-onderzoek aangevraagd?
4. Hoe zijn de werkprocessen voor deze vorm van diagnostiek binnen het laboratorium georganiseerd?
5. Is herbeoordeling van de coupes van het gewraakte onderzoek in dit geval relevant, en zo ja: wat is de uitkomst hiervan? Dit is meestal de kern van het onderzoek, maar soms niet relevant. *Zie Bijlage*.
6. Welke conclusies zijn gerechtvaardigd op grond van de uitkomsten?
Hierin worden alle bevindingen meegevoerd en eventuele specifieke vragen die aan de deskundige zijn gesteld, beantwoord.

De herbeoordeling van de gewraakte coupes (punt 5, *zie ook Bijlage*) kent drie mogelijke categorieën uitkomsten:

1. Er bestaat unanieme overeenstemming tussen de diagnose gesteld door de herbeoordelaars en die van de oorspronkelijk beoordelend patholoog: er lijkt dan geen sprake te zijn van 'verwijtbare tekortkoming' t.o.v. redelijk handelende en redelijk bekwaame vakgenoten, ook al is de

achteraf juist gebleken diagnose erkend.

2. Er bestaat weliswaar unanieme overeenstemming over de diagnose tussen de herbeoordelaars, maar deze wijkt essentieel af van de oorspronkelijk gestelde diagnose. Indien uit het verdere ziektebeloop is gebleken dat de oorspronkelijk gestelde diagnose onjuist is en de herbeoordelaars de achteraf juist gebleken diagnose hebben gesteld, die klinisch tot ander handelen zou hebben geleid, kan geconcludeerd worden dat de aansprakelijk gestelde patholoog bij het beoordelen van de gewraakte casus niet heeft gehandeld zoals van een redelijk handelend en redelijk bekwaam vakgenoot in (zoveel mogelijk) gelijke omstandigheden mocht worden verwacht.
3. Indien er geen onderlinge overeenstemming is tussen de herbeoordelaars zal i.h.a. gerapporteerd worden dat de herbeoordeling geen duidelijke aanleiding

biedt om te kunnen concluderen dat er sprake is van een 'verwijtbare tekortkoming' t.o.v. redelijk handelende en redelijk bekwaame vakgenoten. De aard en mate van de afwijkingen in beoordelingen van de herbeoordelaars en de aansprakelijk gestelde patholoog spelen uiteraard een rol in de conclusie van de deskundige.

Het uiteindelijke *juridische* oordeel over aansprakelijkheid of verwijtbare tekortkoming ligt uiteraard niet bij de deskundige; diens rapport dient gezien en ook verwoord te worden als een *advies* n.a.v. de aan de deskundige gestelde vragen. ■

J.M. Broekman, klinisch patholoog

R.W.M. Giard, klinisch patholoog en jurist

Datum: 26 maart 2013

Bijlage

Herbeoordeling van coupes in het kader van deskundigenonderzoek of herbeoordelingsprocedure bij een vermeende diagnostische fout

Uitgangspunt is dat de coupes van het gewraakte PA-onderzoek worden herbeoordeeld door meer dan één als 'redelijk bekwaam en redelijk handelend' te beschouwen patholoog in zoveel mogelijk 'gelijke omstandigheden' als het oorspronkelijke onderzoek, d.w.z. *zonder* kennis van de aard en gevolgen van de mogelijke onjuiste beoordeling of van de aanleiding tot het deskundigenonderzoek.

Het 'verstopping' van de betreffende coupes in de dagelijkse routine van een PA-laboratorium is vooralsnog praktisch niet haalbaar gebleken.

Gekozen is voor de hieronder beschreven procedure.

De geraadpleegde 'deskundige':

1. Vraagt de PA-verslagen en alle relevante coupes van het gewraakte PA-onderzoek op, met eventuele extra doorsnijdingen, kleuringen etc. waarop de oorspronkelijke en gewraakte diagnose is gesteld, alsmede verslagen van eventuele aanvullingen, revisies of consulten.
2. Vraagt verslagen of correspondentie op waaruit de aard en aanleiding van de klacht of aansprakelijkheidstelling en het verdere beloop blijken.
3. Stelt een set samen van coupes van tenminste 5 soortgelijke casus met een mix van diagnoses, waartussen de gewraakte casus qua aard, vraagstelling en diagnose niet opvalt. (Deze kunnen bv. deels afkomstig zijn uit het lab. van de deskundige en deels uit het lab. van herkomst van het gewraakte onderzoek). Anonimiseer de coupes zodanig dat PA-nummer en lab van herkomst niet herkenbaar zijn, met bv. nummering 1 t/m 5, waaronder het gewraakte onderzoek.
4. Stelt een lijst samen met de klinische gegevens corresponderend met de nummers 1 t/m 5, zoals die op de aanvraagbriefjes ten tijde van de eerste beoordeling van deze onderzoeken waren vermeld.
5. Vraagt tenminste 5 als 'redelijk bekwaam en redelijk handelend' te beschouwen pathologen deze set coupes met klinische gegevens te beoordelen en een (voorlopige) conclusie te formuleren zoals zij dat in hun praktijk gewoon zijn, eventueel met aanvragen voor consult of aanvullende technieken. Het onderzoek van elke herbeoordelaar wordt steeds onafhankelijk van elkaar verricht en zonder kennis van de aard en aanleiding van dit deskundigenonderzoek.
6. Verzamelt de gegeven diagnoses/conclusies van de gewraakte casus en vermeldt deze letterlijk in het rapport, evt. met commentaar.
De becommentarieerde 'uitkomst' van de herbeoordeling van de coupes maakt onderdeel uit van de uiteindelijke conclusie van het deskundigenonderzoek.